

הזו, ולכן צריך לעקור את הכל (רא"ש, רע"ב בשם רבותיו). ■ להלכה, גם לאחר שצמחו הכלאים בשדהו מועיל למעט עד שיהיו פחות מאחד מכ"ד (כהר"ב) [ד] (ש"ע י"ד רצז, ח, וראה דרך אמונה כלאים ב, ז שכן נוקטים להלכה).

ובחמשה עשר בו קורין את המגלה בפרקים ומתקנין את הדרכים וכו', ואף שיום זה הוא פורים לבני הכרכים, מותרים הם לצאת לתקן את הדרכים וכו', משום שלא קיבלו ישראל עליהם את יום הפורים אלא למשתה ושמחה, אך לא לאיסור מלאכה (רבינו משולם, ע"פ הגמ' במגילה ה, ב. אמנם ראה רש"י שתמה, על כך שביט דין ייעדו יום זה לעיסוק בצרכים אלו הדורשים עמל רב, וראה ביאורנו להלן ג, א ד"ה ועושין). ויש שכתב, ששלוחי בית דין שהתעסקו בזה היו בני הפרדים, שפורים אצלם הוא ב"ד, והיו פנויים לטפל בצרכים אלו בט"ו (מאירי מ"ק ו, א). ויש שכתב, שאף לדעת הסוברים שאסור לעשות מלאכה בפורים, מכל מקום עבור צרכי רבים מותר (הגהות רא"מ הורו"ן שם).

ומצינין את הקברות בסידי, שממחים סיד במים כדי שיהא לבן ביותר, ושופכים אותו מסביב לקברים (משנה מעשר שני ה, א ורע"ב שם, וגמ' ב"ק סט, א ורש"י שם), כדי שידעו שיש שם מת ויזהרו הכהנים מלהאחיל עליו (פיה"מ לרמב"ם, וראה רש"י ב"מ פה, ב ד"ה מציין), או כדי שלא יאחילו על הקבר אוכלי טהרות וייטמאו (רא"ש; רש"י מ"ק ה, א), או כדי שלא ייטמאו טהרות שבידם אם יאחילו עליהם (מאירי, ראה גמ' להלן ג, א). ובחרו לציין בסידי לסימן שהוא לבן כעצמות המתים (גמ' ב"ק שם). ולפי שבימות הגשמים היה נימוח הסידי שעשו אשתקד, הוצרכו לחזור ולחדשו (תקלין חדתי).

ויוצאין אף על הכלאים, לבדוק אם בעלי השדות נשמעו להכרזה באחד באדר ועקרו את הכלאים שבשדותיהם, ואם לא עקרום יעקרום הם [כמבואר במשנה הבאה] (מאירי, רא"ש), שלא היו סומכים על ההכרזה בלבד (פיה"מ ורע"ב), ולכן נקטה המשנה לשון 'אף', כאילו נאמר 'אף יוצאין על הכלאים', כלומר שלא מסתפקים בהכרזה בלבד אלא אף יוצאים לבדוק אם קיימה (רא"ש, תוס' י"ט). ויש שביאר את הלשון 'אף', שחידשה המשנה שאף על פי שכלאים הם חובה על היחיד [ואינם כשאר הדברים המפורטים במשנה שהם ענייני ציבור, ואין מי שישגיח לעשותם מלבד שלוחי בית דין], מכל מקום היו שלוחי בית דין יוצאים עליהם, ולא סומכים על כך שכל אחד עקר את הכלאים משדהו בעצמו לאחר ההכרזה (ר"ש סירילאו).

גמרא. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אף שימוש שקלים וכלאים ביניהם, ואף שבמשנה אמרו 'אין בין וכו' אלא וכו' – ומבואר בגמ' (ב"ק סב, ב) שלשון זו פירושה שאין ביניהם אלא אלו ואין אומרים בזה 'תנא ושייר' – אין זו סתירה לדברי רבי יהושע בן לוי, משום שהמשנה עוסקת בחילוק שבין אדר ראשון לשני בימי הפורים, ואילו רבי יהושע בן לוי הוסיף שיש חילוק ביניהם גם באחד באדר (תלמיד רשב"י ומהר"א פולדא במהדור"ק, ע"פ הגמ' במגילה ו, ב בת"ש).

אם אומר את באדר הראשון. עד כדון אינו דקיקין, שהרי אחד מהמעשים שמעבירים את השנה הוא מפני שהאביב מתאחר והתבואה מאחרת להתבשל (ראה סנהדרין יא, ב), ולכן באדר ראשון הצמחים עדיין קטנים ואינם ניכרים (תלמיד רשב"י, ביאור הגר"ח קניבסקי).

פרק ראשון – באחד באדר

הקדמה: המסכת שלפנינו עוסקת בעיקרה במצות מחצית השקל. בזמן שבית המקדש היה קיים, היתה מצות עשה מהתורה על כל איש מישראל לתת מחצית השקל בכל שנה ושנה, לצורך קניית קרבנות הציבור (רמב"ם שקלים א, א, ו-ח, וראה פירוש הדברים שנקנו בכסף זה, להלן פ"ד מ"א), שנאמר (שמות ל, ג) 'זה יתנו כל העובר על הפקדים מחצית השקל וגו' תרומה לה' (פיה"מ לרמב"ם, ראה גמ' להלן ע"ב).

ודרשו חכמים (ראה גמ' להלן ומגילה טז, ב), ממה שנאמר (במדבר כה, יד) 'זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה', שיש לחדש תרומה זו בכל שנה, כדי שיבואו קרבנות הציבור מתרומה חדשה, ומגזירה שוה דרשו שזמן התרומה החדשה הוא בחודש ניסן, שהוא הראשון לחדשי השנה. לפיכך, שלשים יום קודם לכן, דהיינו באחד באדר, היו בית דין שלוחים שלוחים לכל ערי ישראל ומכריזים שיביאו את שקליהם למקדש, כדי שיספיקו להביאם לפני אחד בניסן שאז תורמים את התרומה החדשה (משנה וגמ' להלן ורע"ב).

והטעם שנקבעה מסכת זו בסדר מועד, משום שמחצית השקל נגבית במועד קבוע בכל שנה בדומה למועדים, וגם משום שקונים עמה את קרבנות הציבור הקרבים במועדים (מאירי בהקדמה למסכת ברכות). וקבעוה אחר מסכת פסחים, משום שזמן נתינת מחצית השקל הוא בחודש אדר הסמוך לפסח, ולכן נחשבת כאחד מענייני הפסח (תוס' י"ט בשם רב שרירא גאון). וגם משום שכן הוא סדר הפרשיות בתורה, שמצות מחצית השקל היא בפרשת כי תשא לאחר מצות הקרבת הפסח בפרשת בא, וקודמת לשאר המועדות שנאמרו בחומש ויקרא בפרשת אמור (ראה שם, בשם הקדמה לפיה"מ לרמב"ם).

משנה. משמיעין על השקלים – על מצות מחצית השקל, והמטבע נקרא בלשון חז"ל 'שקל' ולא 'מחצית השקל', משום שכן נהגו העם לקרוא למטבעות אלו על שם ששוקלים אותם ישראל בכל שנה. ועוד יתכן, שבימי בית שני הטביעו מטבע כסף בשווי מחצית השקל, כדי שיוכלו ליתנו לגזבר ההקדש מבלי שיצטרכו לפרוט שקל לשני חצאים, וקראו למטבע זה 'שקל' (רמב"ן שמות ל, ג, וראה שם בהוספה, שכתב הרמב"ן שאכן לאחר שהגיע לארץ ישראל ראה מטבעות כאלו של מחצית השקל שכתוב עליהם 'שקל').

ועל הכלאים – מכריזים שכל מי שצמחו בשדהו זרעים ממין אחר שהוא כלאים עם הזרעים שזרע בשדהו, שיעקור את הזרעים ממין האחר עד שלא יגדלו מהם שיעור של רובע קב לסאה, דהיינו אחד מעשרים וארבעה לסאה. ויותר מכך אינו צריך לעקור, כיון שאין שם כלאים אלא על תערובת הניכרת, ובפחות משיעור זה אינו ניכר (רא"ש בשם הראב"ד, רע"ב, ע"פ המשנה בכלאים ב, א והגמ' במ"ק ו, א-ב). ויש שכתב, שצריך לעקור את הכל, ורק בשעת הזריעה מועיל למעט, כיון שאז התערובת בטילה מן התורה ברוב, אלא שמדברנן אסור משום מראית העין שנראה כזרע כלאים בכוונה, ולכן מועיל כשממעת עד שיהיה פחות מרובע קב לסאה, שאז אינו ניכר, אבל אם בא למעט לאחר שגדלו הזרעים אינו מועיל, כי אז אפילו אחד באלף אינו בטל, משום שאיסור שחל על תערובת של שני מינים שכל אחד היתר בפני עצמו, לא שייך בו ביטול, שהרי התורה אסרה את התערובת